

REFLEXII ASUPRA FLOREI ORNAMENTALE DIN ROMÂNIA

Emilian Țopa

*„Să nu privim înapoi cu mînie,
nici înainte cu teamă, ci în jur
cu încredere și înțelegere“*

Flora ornamentală, mărturie a bunăstării, bucuriei și creației, ca ramură horticolă, a avut în decursul veacurilor etape de obscuritate și de progres, perturbate de repetatele războaie și redresări.

Cronicarii, exploratorii, medicii, diplomații și economiștii, care au trecut sau vizitat „Dacia Felix“, datorită peisajului și mai ales florei sale, au asemuit-o cu orientul legendar, cu o țară încântătoare sursă nepuizabilă de inspirații pentru multiplele manifestări artistice, populare și culte.

Pentru reconsiderarea acestei multilaterale bogății, care în de-cursul vremurilor a stîrnit admirația străinilor, facem un scurt istoric al florei ornamentale din România, bazat pe date folclorice, etnografice, iar ca încheiere dăm unele referiri la neprețuita lor valoare materială și spirituală.

Acest vast și pretențios subiect, a fost abordat de numeroși cercetători, însă cu multe lacune și nepotriviri, mai ales referitor la istoricul, indigenatul, innobilatul, protecția și ocrotirea florei ornamentale din țara noastră (22, 25).

ALEXANDRU BORZA (1960), VASILE DIACONESCU (1970), ION MAIER (1970), VASILE SONEA (1971) etc., în lucrările lor, privitoare la istoricul florei ornamentale din Orientul legendar, scot în evidență „Valea Florilor lui Solomon“, din Iudea de lângă Ierusalim ; „Grădinile suspendate ale Semiramidei“, din Babilon ; „Gulistan“, țara trandafirilor și „Susa“ (orașul crinilor) din Iran ; „Iridariile“ și „Rozariile“, divinizate prin zeita Flora, la romani ; „ocrotirea florei și vegetației“ în Ba-bilon, elemente dintre care unele apar în etnografia, floricultura și arta cultă a poporului român.

Civilizația și cultura umană de pe teritoriul „Daciei Felix“, începută cu viața de troglodit, culegător, pescar, vînător, păstor, agricultor, industriaș, navigator, comerciant și luptător, se oglindește în unele mituri, leacuri empirice, date arhivistice, toponimice, creații horticoale, serbări cîmpenești și simboluri florale (6, 11, 16, 49).

În antichitate, cunoscutul medic grec *PEDANIOS DIOSCORIDES* (sec. I. e.n.), în lucrarea intitulată „Despre mijloacele de vindecare“, printre vegetalele de interes medicinal, găsim și unele plante ornamentale : cimbru, ghințură, iederă, lemnul domnului, mentă, omag, păpălău, rozmarin, soc, stînjel, viță de vie etc., care nu numai prin puterea lor curativă dar și prin frumusețea lor animă pe cei suferinzi (49).

În biblie, în vechiul testament, afară de plantele ornamentale citate mai sus, se amintește în repetate rînduri despre aloe (ahalim), arborele lui Iuda, brebenoc, busuioc (gad), cedru, ciclamă, cimișir, crin, curmai (tamar), leandru, levăntică, lotus, maghiran, măslin (zori), migdal (luz) rezedă (kikaion), ricin, rodiu, smochin, tuie, trandafir etc., care prin intermediul misionarilor, diplomaților, comercianților și amatorilor de flori, au ajuns cu timpul și în țara noastră (20).

Grădinile coloniștilor romani din Dacia aveau partere de trandafiri, micșunele, isop, jales, maghiran, rozmarin, filimică, crin, stînjenei și peluze străjuite de columnne cu acant, acoperite cu vița de vie sau de curpen și împodobite cu cimișiri fasonați în formă de sferă.

După retragerea trupelor romane, invaziile barbarilor și frămîntările religioase, au stăvilit timp de aproape un mileniu și jumătate progresul artei floricole din țara noastră.

Singura mărturie despre plantele ornamentale din flora spontană, o avem din bogata și sugestivă paleotoponomie, cu sinonimiile ti, de origine dacă, romană, slavă, turcă, maghiară și germană, atestată ca atare pentru Alun, Lescovița și Măgheruș ; Arin, Sibiel și Șomcuta ; Drobeta, Cașolț, Dîmbovița, Dubova, Dumbrăveni și Tulgheș ; Făget, Boholț și Bucova ; Feregi și Papratna ; Frasin, Cristur și Iasenina ; Iedera și Boroșteni ; Jugastru și Cleanov ; Liliac și Erguvan ; Măr, Almaș, Hălmagiu și Iablonița ; Mesteacăn, Brăzoaia, Breznița și Niriș ; Nuc, Cozia, Diosig, Geoagiu și Oravița ; Periș, Hîrșova și Crusovița ; Pin, Borovăț și Lucina ; Plopiș, Nyarfa și Topolnița ; Prunar, Silvaș, Slimnic, Slivina și Slivna ; Salcia, Fiscut, Fizeș, Lozova, Rachita și Verbița ; Ruja, Röseln și Rozsanda ; Teiș, Hașfalău, Lindenfeld și Lipova ; Ulm, Szilvaș și Vinju ; Zmeura, Malina și Malnaș, care în totalitatea ei atestă nu numai variabilitatea peisageră a țării, dar în același timp arată lupta eroică a neamului nostru cu alte seminții, pentru apărarea vetrei strămoșești (16).

În secolul al 13-lea, după migrația popoarelor, descoperirea Americilor, dezvoltarea comerțului, îmbunătățirea laturii economice și învierea vieții politice, pe teritoriul dacic s-au constituit voevodate independente sub scutul căroră horticultura a început iarăși să se dezvolte și să ajungă la un nivel din ce în ce mai ridicat sub domnia lui ȘTEFAN CEL MARE (1457-1504) în Moldova ; MATEI CORVIN (1458-1490) în Transilvania ; CONSTANTIN BRÎNCOVEANU (1688-1714) în Muntenia ; NICOLAE MAVROCORDAT (1709-1715, 1715-1730) în ambele principate.

Sub domnia lui ȘTEFAN CEL MARE, peisajul moldovenesc se bucura de un regim de gospodărire și protecție foarte chibzuit. În caz de încălcare, nelegiuirii erau urmăriți, judecați și aspru pedepsiți. La un proces, voevodul a dispus, ca pentru un nuc doborît samavolnic, nechibzuitul făptaș să sădească o sută de puiți de nuci (8).

Sub auspiciile bisericii paleoslave, a dominației otomane, fanariote și habsburgice, apoi datorită navigației, comerțului, precum și a legă-

turilor diplomatice, în grădinile domnești, boierești, mănăstirești, ale țirgoveților și în grădinile de pe lângă hanuri, apar culturi de lalele, zambile, zarnacadele, crini, nalbă de grădină, micsandre, virnanț, rodiu, dud, chiparos, vizdoage, leuștean, salcîm, condurul doamnei, micșunele argintii, arșinic, trandafir de dulceață, trandafir galben, calapăr, filimică, lemnul domnului, gura leului, levănțică, niprală etc.

Florimond Claudius Mercy (1666—1734), primul guvernator al Banatului, pentru a înprospăta aerul, pentru a înfrumuseța peisajul, pentru a stimula sericicultura, pentru a lărgi industria marmeladei și a spiritului, precum și pentru a însufleți cultul pomului, a ordonat plantarea de-a lungul drumurilor a peste 140 000 de duzi, protejăți de o lege aspră, instituind pedeapsa cu moartea, în caz de distrugerea sau vătămarea lor (Griselini Fr., 1780).

Sub domnia fanarioților (1712—1821), în principatele moldo-valahe, din cauza bașbuzucilor (devastatorilor) ce treceau Dunărea înot organizați în cete, acest avînt floricol a început să decadă și să se restrîngă la culturile sporadice de pe lângă mănăstiri.

Odată cu elaborarea Regulamentului Organic (1831), a înființării Academiei Mihăilene (1835), a Unirii Principatelor (1859), a dobîndirii independenței de stat a României (1877), ca și a dezrobirii fraților români de sub dominația austro-ungară (1918), horticultura noastră se redresează și ia un avînt din ce în ce mai mare.

Prima realizare horticolă de seamă se reînregistrează între anii 1831—1843, cu amenajarea parcurilor Kiseleff (14 ha), palatului Cotroceni (16 ha) și Cișmigiu (14 ha).

Ca documentație (5), Biblioteca Academiei Mihăilene din Iași, în anul 1841, oferea cititorilor, între multe alte publicații : Anastase sau memoriile unui grec, de *Thomas Hope* ; Archiv der deutschen Landwirtschaft (1834) ; Catalogues des plants et semences qui se trouvent dans les serres du prince *Démîtri Mourouzi* à Pekea (1841) ; Cours complet d'agriculture (1809) ; Der erfahrene Baumküchen- und Blumengärtner de *J.K. Wiesebach* (1816) ; Iconologia paidiki 3 vol. Viena 1811—1812 ; Însemnare a călătoriei mele (1824—1826), de *D. Golescu* ; Istoria naturală (1837) de *I. St. Cihac* ; Le bon jardinier ; Manualul meu, karte de obșie folositoare pentru iconomia de casă și de cîmp (1837) de *A. Factor* ; Manuel du jardinier ; Nouveau cours complet d'agriculture ; Rozier et autres, cours complet d'agriculture (1809).

Direct sau indirect, Academia Mihăileană cu Societatea de medici și naturaliști, creată de *Cihac* (1800—1888) și *Asachi* (1788—1869), sprijiniți de boierii *Alecu Balș Lungu* și *Tache Ghica*, succedați de *Grigore Cobălcescu* (1831—1892), *Ion Ionescu de la Brad* (1818—1891), *Anastasiu Fătu* (1816—1886), *Dimitrie Brândză* (1846—1895), ca și de alți cărturari generoși și cu inițiativă, au format o pleiadă însuflețită pentru binele, frumosul și progresul țării și al neamului.

După *N.A. Bogdan* (1858—1939) din Monografia Iașilor (1929) aflăm că, în capitala Moldovei, exista grădina domnească a lui *Mihai Sturdza* (1834) ; Bulevardul de la Copou, amenajat pe timpul lui *Grigore Ghica* (1851), precum și cîteva grădini particulare ale boierilor și țirgoveților.

Ca eveniment aparte ,acum 150 de ani, un domn *Ciobatti*, de la Iași, oferea iubitorilor de flori spre vânzare o frumoasă culegere de rădăcini de gherghine, „îndoite și de felurite vopsele“, adică bătute și de mai multe culori (23).

La Iași, în anul 1856, din inițiativa filantropului *Anastasiu Fătu* (1816—1886), ia ființă prima grădină botanică din România, cu caracter didactico-cultural, urmate de grădinile botanice universitare de la București (1860), Cluj (1872) și Craiova (1952).

Pentru aprovizionarea amatorilor de flori *Grabowiecki* din Iași (1864) și *Pildner* din București (1869) editau cataloage speciale cu toate produsele horticole obținute de ei (1,13).

La expoziția de flori, de legume și de industria agricolă de la Iași, din anul 1865, floricultorii profesioniști și amatori, expun un bogat și interesant material, cuprinzând plante ornamentale indigene și exotice.

Dintre zecile de exponate amintim, acelea ale amatorului *SIGARA*: *Araucaria excelsa*, *Cupressus sempervirens*, *Cryptomeria japonica*, *Ilex aquifolium*, *Lantana camara*, *Magnolia macrophylla*, *Pittosporum tobira*, *Thujaopsis dolabrata* etc. (15).

De o faimă și mai mare s-a bucurat expoziția națională din București, organizată în 1906, de către *CONSTANTIN ISTRATI*, care a dovedit lumii întregi marile progrese materiale și spirituale ale României (50).

Floricultura este poezia muncii, este expresia simbolică a îmbinării frumosului cu utilul, pe care n-o găsim la alte popoare.

RĂDULESCU MOTRU precizează că, omul este una cu pământul, iar în alt loc, afirmă că originalitatea unui popor nu este condiționată de numărul, ci de calitatea tipurilor vocaționale din mijlocul populației sale.

În acest amalgam de idei, impulsul dat de *CIHAC* și *ASACHI* în Moldova, a fost extins de *CAROL DAVILA* (1828—1884) și *IULIUS BARAS* (1818—1863) în Muntenia și de către Artemie *PUBLIU ALEXI* (1847—1896), *FLORIAN PORCIUS* (1816—1906) și *IOSIF VULCAN* (1851—1907) în Transilvania. În toate cele trei principate se ridică mereu puteri noi dintre elementele autohtone, cu studii de specializare în străinătate, pline de elan, grupate în diferite asociații, creează instituții, scot reviste, cercetează și explorează bogățiile naturale, organizează întruniri și participă la expoziții internaționale.

În locul tratatelor străine sau a compilatelor, apar broșuri, manuale și monografiile originale, legate de specificul țării și de nevoile mereu crescînde ale poporului.

Ca preluu pentru culturalizarea și însuflețirea maselor populare, în publicațiile vremii înregistrăm apariția unei serii de articole, după cum urmează: în „Icoana Lumii“ din Iași, apare nota „Agricultura“ (1841), semnat de *ION IONESCU DE LA BRAD*; în revista „Familia“ (1865—1906) de la Oradea, aflăm o serie de informații „Despre flori“ (1871), articol semnat de *IOAN CHIȚU*; „Sărbătorile florilor“ (1871) elaborat de *ARTH. M. MARIENESCU*; „Regina florilor“ (trandafirul, 1872) alcătuit de *IOAN VALER. BARCIAN*; „Camelia“ (1882) prezentată de *C.C. DATCULESCU*; „Despre georgina“ (1886) și „Floarea zinelor“ (*Nymphaea lotus*, 1888) compus de *ARTEMIE PUBLIU ALEXI*; re-

vista „Transilvania“ de la Sibiu inserează „Reflexiuni în chestiunea reuniunii române de agricultură“ (1885) compuse de *GEORGE BARIȚIU*; „Disertațiunea despre cultura arborilor“ (1887) redactată de *A. LĂȚIȘ*.

După modelul Societății germane de înfrumusețare a Sibiului (1879), între anii 1890—1900, iau ființă reuniuni române de amenajare peisajeră a localităților: Miercurea, Poiana Sibiului, Rășinari, Săliște, Tilișca etc., avînd ca scop de a planta în fața clădirilor publice și particulare, în piețe și cimitire, straturi de flori, alei de duzi, tei etc.

În fruntea acestor obștii a activat învățătoarea *AURELIA GOGA*, mama poetului *OCTAVIAN GOGA*, de la Rășinari; Apoi notarul *NICOLAIE HENȚIU*, judecătorul *IOAN MAXIM*, protopopul *STROIA*, Primarii și alți edili de la Săliște (după informația benevolă, dată de *CORNELIU DRAGOMAN*, de la biblioteca „Astra“ din Sibiu).

Ca încoronare a acestor multiple acțiuni obștești, apar monumentale opere de „Agricultura română“ de la Dorohoi (1866), Mehedinți (1868) și Putna (1869) alcătuite de *ION IONESCU DE LA BRAD*; „Florile“, tratat de horticultură (1882) editat de *C.C. DATCULESCU*; genurile *Centaurea* (1930), *Achillea* (1931), *Rosa* (1932) și *Iris* (1935, 1939, 1945) elaborate de *IULIU PRODAN*; Arborii și arbuștii ornamentali (1962), compendiu dendrologic semnat de *I. DUMITRIU-TĂTĂRANU*; Flori din România (1964) redactate de soții *M. BICHICEANU*; Dicționarul etnobotanic (1968) compus de *AL. BORZA*; Flora R.S. România (1952—1976), apărută sub egida Academiei R.S.R., care în totalitatea lor, au ridicat în mod simțitor prestigiul botanic în țară și peste hotare. Unele dintre aceste studii au fost multiplicat și reeditate în diverse limbi de circulație internațională.

Un aport aproape tot atît de însemnat îl constituie disertațiile pentru doctorate, elaborate de unii candidați din țara noastră, dintre care amintim: *AILINCĂI NATALIA*, Cont. la studiul repaosului la rădăcinile tuberizate de *Dahlia variabilis* și rizomii de *Canna indica* (1975); *BARBU V.*, Bolile plantelor de ornament; *MANIȘOR MARIA OCT.*, Influența indicilor morfo-anatomici ai semințelor de plante decorative din familia composite asupra productivității și calității florilor (1972); *MICU M.*, Înmulțirea plantelor lemnoase ornamentale în spațiile adăpostite; *PREDA M.*, Contribuții la tehnica culturii de seră a garoafelor (1967); *ȘTEFAN LIVIA*, Studiul descendențelor sexuale și vegetale cu privire la ameliorarea materialului selecționat de *Freesia* (1972); *ZAHARIADI C.*, *Allium* din România, morfologia, taxonomia experimentală clasică și numerică; *DIACONESCU V.*, Biologia unor specii lemnoase ornamentale cultivate în România.

În continuare dăm lista selectivă a sortimentelor de *Rosa*, *Gladiolus* și *Dahlia* obținute de amelioratori români:

Rosa: *Aspirant Rouyer* 'TH (A. Mühle, 1928); 'Anico' Po (J. Szabó, 1933); 'Banater Rose' TH (A. Mühle, 1927); *Charles Farauo* T (R. Palocsay, 1928); 'Cluj Superior' T (R. Palocsay, 1938); 'Dame Blanche' TH (A. Mühle, 1928); 'Dna Viorica Groza' Per (R. Palocsay, 1938); '23 August' TH (R. Palocsay, 1959); 'Duiuiu Zamfirescu' TH (R. Palocsay, 1938); 'Frau Ana Jansky' Po (Jansky, 1938); 'Frau Beta Gurtler' U (C. Gurtler, 1912); 'Fritz Schröder' TH (A. Mühle, 1928); 'General Dă-

nilă Papp' P (R. Palocsay, 1938); 'Gh. Faraudo' T (R. Palocsay, 1938); 'Graefin Minnie Scaffgotsch' TH (A. Mühle, 1929); 'Margarete Mühle' TH (A. Mühle, 1925); 'Palocsay Rudolf' P (R. Palocsay, 1941); 'Princes Yvonne Ghica' TH (R. Palocsay, 1927); 'Prof. Al. Borza' R (R. Palocsay, 1938); 'Prof. E. Grințescu' Per (R. Palocsay, 1938); 'Prof. Hans Molisch' TH (A. Mühle, 1912); 'Prof. I.C. Teodorescu' TH (R. Palocsay, 1938); 'Rector Ștefănescu Goungă' TH (R. Palocsay, 1938); 'R. C. II' TH (R. Palocsay, 1938); 'Reine Marie de Roumanie' TH (A. Mühle, 1938); 'Rose Noble' (A. Mühle, 1938); 'Tandrețe' PH (R. Palocsay, 1938) (21).

Gladiolus: din colecția amelioratorului R. PALOCSAY.

Pentru gladiole, comisia Ministerului Agriculturii, alcătuită în 1955, a ales și introdus în producție următoarele soiuri noi: 'Aurora Clujului', '23 August', 'Acad. E. Nyárády', 'Acad. Iuliu Prodan', 'Al. Borza', 'Al. Toma', 'De ziua Anei', 'Agostan Herta', 'Biro Babu', 'Biro Mancu', 'Centenarul lui Miciurin', 'Cluj', 'Emilia Botez', 'Festival', 'Grivița Roșie', 'Haja Lifschitz', 'Jablonovsky Ilona', 'Jozsa Béla', 'Ötvös Irénke', 'Palocsay Aniko', 'Pioner', 'Prof. Péterfi István', 'Prof. Pop Emil', 'Schultz Rudolf' și 'Szabó Mancu' (21).

Dahlia: Horticultorul AL. PATKA, de la Borsec, printre ameliorațiile sale de Dalii, a obținut și lansat în cultură 'Perla Carpaților' (1925), forma pitică, cu flori involte, de un roș cărămiziu; 'Harghita' (1941), cu flori simple, de un roș-vișiniu închis, pătat cu alb; 'Souvenir de Borsec' (1952), cu flori simple, petale rotunde, de un roș-arămiu etc.

Pentru alt taxon, *Canna indica*, adus acum patru secole din America în Europa, horticultorii timișoreni, au obținut câteva soiuri noi dedicate memoriei lui 'Mihail Eminescu', cu petale galbene și pete roșii; 'Pictor Grigorescu', de statură mijlocie și petale de un roș aprins etc.

Silvicultorii doljeni, au identificat în vechile și renumitele arborete de salcîm un nou și valoros soi de *Robinia pseudacacia* var. *oltenica*, pe care într-un viitor apropiat urmează a-l lansa în cultura mare.

Recent, horticultorul amator GH. VANGHELE, din Galați, a introdus în cultură între multe alte plante ornamentale și jensenu (Panax ginseng) un panaceu a cărui valoare întrece de 18 ori prețul aurului (28).

Alți pasionați amatori, anume PETRU DOBROTA din Brăila, VALERIU GRIGORAȘ din Timișoara, CAROL STAIB din Satu Mare, GRIGORE GHEZA VIDA din Baia Mare și GHEORGHE VIȘINESCU din București, dețin fiecare sute de soiuri de plante suculente, pentru dezvoltarea cărora au amenajat sere speciale.

Fiecare plantă ornamentală are propriul său istoric, ca să nu spunem epopeea ei. Cele exotice mai viguroase, au ajuns între timp banale, sau din lipsă de îngrijire, au devenit hoinare și în acest sens amintim: *Acer negundo*, *Acorus calamus*, *Ailanthus altissimus*, *Ambulia sessiliflora*, *Asclepias syriaca*, *Aster ericoides*, *A. lanceolatus*, *A. novaeangliae*, *A. novi-belgii*, *A. salignus*, *A. versicolor*, *Borago officinalis*, *Caragana arborescens*, *Clematis viticella*, *Commelina communis*, *Cyclamen purpurascens*, *Cymbalaria muralis*, *Cytisus scoparius*, *Delphinium ajacis*, *Duchesnia indica*, *Echinocystis labata*, *Elaeagnus angustifolia*, *Elsholtzia ciliata*, *Hablitzia tamnoides*, *Helianthus decapetalus*, *H. multiflorus*, *He-*

merocallis fulva, *Hosta lancifolia*, *Iberis umbellata*, *Impatiens roylei*, *Inula helenium*, *Lallemantia iberica*, *Levisticum officinale*, *Lycium barbarum*, *Mimulus guttatus*, *Moluccella laevis*, *Morus alba*, *Myriophyllum brasiliense*, *Nycandra physaloides*, *Oxalis corniculata* v. *atropurpurea*, *Partenocissus inserta*, *Phalaris canariensis*, *Phytolacca acinosa*, *Ph. americana*, *Peganum harmala*, *Rhus typhina*, *Robinia pseudacacia*, *Rubia tinctorum*, *Rudbeckia laciniata*, *Silphium perfoliatum*, *Solidago canadensis*, *S. serotina*, *Symphoricarpos albus*, *Thladianthia dubia*, *Tradescantia virginiana*, *Zygophyllum fabago* etc. (32, 40, 42).

Pentru alte plante ornamentale exotice conspectate s-a stabilit și anul când au fost semnalate întâia oară în țara noastră : *Santolina chamaecyparissus* (100), *Rosmarinus officinalis* (100), *Papaver somniferum* (1100), *Rosa centifolia* (1430), *Lilium candidum* (1543), *Moldavica (Dracocephalum moldavica* (1569), *Tulipa gesneriana* (1572), *Philadelphus coronarius* (1575), *Aesculus hippocastanum* (1576), *Hyacinthus orientalis* (1590), *Syringa x persica* (1640), *Gladiolus x gandavensis* (1659), *Aloe arborescens* (1700), *Ricinus communis* (1700), *Apios americana* (1830), *Tetragonolobus purpureus* (1863), *Vinca major* (1864), *Physostegia virginiana* (1866), *Aesculus turbinata* (1880), *Nelumbo nucifera* (1931), *Sagittaria latifolia* (1931), *Lagerstroemia indica* (1938) (10, 13, 32, 40, 41, 46).

Rămâne de urmărit, de reabilitat și de ținut evidența la zi pentru flora ornamentală exotică „uitată“ prin vămi, grădini, cimitire, herbare, biblioteci și arhive.

O activitate floricolă și mai susținută a început odată cu înființarea Societății de Horticultură din România (1913), ai cărei membri au organizat și participat la o serie de expoziții de flori printre care și cea de la Geneva (1930), unde au obținut premiul I și medalia de aur pentru crizantele expuse.

Din mulțimea plantelor ornamentale exotice, unele au constituit motive de inspirație în arta cultă și populară. De exemplu : un steag cu vechea stemă a județului Vaslui, din anul 1871, reprezentând un „stup de albine“, pe un câmp de floarea soarelui, este păstrat la mănăstirea Putna, ca omagiu suprem adus marelui voievod, ȘTEFAN CEL MARE, ctitorul acestui locaș istoric (31). Alt exemplu, piesa de teatru „Mușcata din fereastră“, creată de către VICTOR I. POPA (1895—1946), exprimă ospitalitatea proverbială a românului.

Pentru a exprima unele gânduri, sentimente și dorințe de politețe socială, s-a statornicit obiceiul de a se oferi flori celor dragi, venerați și iubiți, știind că „garoafa roșie“, în diplomația politicii internaționale, simbolizează pacea și progresul ; „trandafirul roșu“, exprimă iubirea ; „crinul alb“, e semnul mândriei și recunoștinței etc.

Mai mult decît plantele ornamentale exotice, poporul român, de milenii a îndrăgit florile indigene, care i-au îndulcit viața, reconfortat sănătatea, fortificat puterile, îmbogățit mintea și innobilat sufletul.

Țara noastră, așezată la răspîntie geografică și climatică, cu variații mari de relief, sol și microclimă, cuprinde în total aproape 10 mii de specii de plante sălbatice, dintre care 60 % sînt plante inferioare, cu spori, iar restul de 40 % aparțin plantelor cu flori și semințe. Unele dintre aceste specii de plante intră în compoziția pajiștilor naturale, care

asigură nutrețul vitelor. Altele, satisfac necesitățile de hrană crescândă ale omului și formează o rezervă de materii prime pentru tot felul de industrii. Multe dintre aceste plante spontane au în același timp și valoare decorativă, putând fi introduse și cultivate în case, grădini, parcuri, zone industriale, cimitire și perdele de protecție.

Prezența și semnificația plantelor ornamentale spontane sînt imortalizate în bogata fitotopomie, atestată prin nenumărate localități și stațiuni, cum ar fi : Brad, Bujor, Cărpiniș, Cornet, Făget, Frasin, Iederă, Mălin, Nucet, Nufăru, Paltin, Poiana Narciselor, Poiana Teiului, Plopiș, Polița cu Crini, Siminoc, Stejar, Tei, Tisă, Ulmi, Valea Florilor etc.

Populația rurală suburbană din preajma municipiilor, orașelor și țărgurilor, culege și aprovizionează piețele cu plante ornamentale din flora spontană, în toate anotimpurile, oferind spre vânzare : mișșori de alun și salcie căprească ; flori de aglice, albăstrele, brebenei, brîndușe, bujori, clopoței, cocoșei, crin de pădure, dediței, floarea paștelui, frășinel, ghiocei, lalele, măseaua ciutea, mărghăritari, nemțșori, nuferi, ochiul bouului, stînjenei și vioarele ; buchete de colilie, pana sburătorului, plevaiță, sică, siminoc, umbra iepurelui și vîsc (34).

Pentru a valorifica covorul vegetal, cît mai rațional, cu toate rosturile și frumusețile sale, silvicultorii, horticultorii, tinerii naturaliști, precum și iubitorii de natură, în momentul fructificării ierburilor și esențelor lemnoase, recoltează anual cantități însemnate de semințe, pentru a le însămînța, crește, în pepiniere sau răsadnițe, spre a le extinde în spațiile verzi, în pădurile zonale defrișate, în ameliorarea terenurilor degradate, în locurile expuse vinturilor și zgomotelor.

O bună parte dintre plantele ornamentale indigene constituie un valoros material de comerț internațional, inițiat nu de întreprinderile noastre, ci de concerne și vechi firme străine cu renume mondial, care oferă semințe și material săditor de la endemitele dacice și anume : C. Frikart et Sohne, Stafa (Elveția) ; Ingwersen-Sussex & Waterparry, Oxford (Anglia) ; Vilmorin-Andrieux, Paris (Franța) ; Gebr. Laux, Haan Kayser & Seibert, Rosdore și Klaus R. Jelitto, Hamburg (R.F.G.) ; American Rock Garden Society, Waterbury (S.U.A.) etc.

Vechimea remarcabilă a acestui larg comerț cu plante ornamentale din România, impune expediții bine organizate și cercetări aprofundate.

Cu ocazia ascediilor repetate ale Vienei, de către turci (1526, 1683), apoi ocuparea Olteniei (1718), Banatului (1718—1778) și Bucovinei (1755—1918) de către austrieci, respectiv a Banatului (1778—1918) și Transilvaniei (1867—1918) de către unguri, un număr însemnat de plante ornamentale din flora României, s-a extins în centrul și sud-vestul Europei. De atunci a trecut din România, în cultura de peste hotare : *Dictamnus albus* (1538), *Acanthus longifolius* (1542), *Syringa vulgaris* (1555), *Laburnum anagyroides* (1560), *Daphne laurifolia* (1561), *Corylus colurna* (1582), *Lunaria annua* (1583), *Iris variegata* (1588), *Gladiolus illyricus* (1613), *Cotinus coggygria* (1696), *Geranium macrorrhizum* (1708), *Fraxinus ornus* (1710), *Prunus mahaleb* (1714), *Quercus cerris* (1735), *Acer monspessulanum* (1739), *Daphne cneorum* (1752), *Tilia tomentosa*

(1716), *Betula nana* (1789), *Celtis australis* (1796), *Nymphaea lotus v. thermalis* (1800), *Betula humilis* (1818), *Ilex aquifolium* (1825), *Euonymus nanus* (1830), *Syringa josikaea* (1830—1844), *Hepatica transsilvanica* (1846—1865), *Daphne blagayana* (1875), *Bruckenthalia spiculifolia* (1880) etc., pentru a împodobi spațiile de odihnă, sănătate și desfătare a celor avuți (33, 37, 38).

Lotusul, descoperit în Piriul Pețea de lângă Oradea, în 1797, de către botanistul PAUL KITABEL (1757—1817), a fost dus și replantat în apele termale de la Budapesta și Balaton, unde îl găsim și astăzi în plină dezvoltare.

Un alt endemism al țării noastre, anume *Syringa josikaea*, semnalat în Munții Apuseni, a fost prezentat, în anul 1830, de către JOSEPH JACQUIN FILIUS (1756—1839), la un congres al Medicilor și Naturaliștilor, ținut la Hamburg, fapt care a stîrnit o vie curiozitate printre botaniștii și amatorii de flori (33). Liliacul acesta, datorită rezistenței sale la înghețuri de -41°C , ca și a înfloririi tardive, în curs de 15 ani s-a răspindit, mai întâi în Austria, apoi în Anglia, Franța și Statele Unite, unde între timp s-au obținut numeroși hibrizi și soiuri horticole.

O vilvă și mai mare a produs relictul terțiar, *Hepatica transsilvanica*, descoperită pe dealul Timpa, lângă Brașov, de către botanistul voiajor KARL GEORG KOTSCHY (1813—1866), care l-a dus și replantat mai întâi în parcul Schönbrunn de la Viena (1846), de unde a ajuns apoi la Petrograd (1863), Paris, Londra (1865), New-York, Gand (1866) etc. (37—38).

Interesul strainilor pentru flora ornamentală a României este foarte vechi și se intensifică din ce în ce mai mult.

Cunoscutul medic-botanist JOHANN BAUMGARTEN (1765—1843), în drumul de la Leipzig spre Sibiu, în anul 1791, are ocazia să admire în parcul Schönbrunn de la Viena, plante alpine din Carpații dacici, care l-au fascinat atît de puternic, încît a căutat să le studieze la fața locului, în stare spontană, întocmind prima Floră descriptivă a Transilvaniei (Enumeratio stirpium in magno Transsilvaniae principatu praeprimis indigenarum. Viena, 1816), operă ce însumează 2584 de specii de plante (36).

Ulterior, botanistul american, EDGAR C. ANDERSON (1897—1969), de la Arnold Arboretum, din Jamaica Plain (SUA), cu ocazia unei expediții științifice în sud-vestul Europei, a avut ocazia să admire nesfîrșitele pîlcuri de liliac (*Syringa vulgaris*), din Valea Cernei și de la Porțile de Fier, care prin bogăția florilor, variabilitatea culorilor și neasemuitul parfum, l-au impresionat atît de puternic, încît ajuns înapoi peste ocean, a publicat un elogios articol, intitulat „O vizită în patria liliac lui“ (A visit to the home of the liliac), inserat în Bulletin of the Informations, Arnold Arboretum. III.1935.

În primăvara anului 1961, rezervațiile naturale din România, au fost vizitate de doi specialiști ai genului *Iris*, prof. R. L. RANDOLPH (Univ. Ithaca, SUA) și arhitectul peisagist ECKHART BERLIN (Biberbach-Riss, R.F.G.), care au urmărit cariologia și geneza acestui gen, știind că țara noastră posedă 34 de specii din cei 200 de taxoni cunoscuți pe glob (35).

Recent JOSEF HALDA, de la Praga, într-un articol inserat în „Bulletin of the american rock garden society“ vol. 34. nr. 2. Spring, 1976, paginile 66—73, expune într-o formă romanțată peripețiile sale de pe Piatra Craiului, unde timp de 6 săptămâni a avut ocazia să redescopere specia *Primula baumgarteniana*, citată de SIGERIUS, acum 150 de ani, însă neconfirmată în Flora R.S.R. VII. 1960. pag. 66, și menționează efortul depus pentru semnalarea a două unități taxonomice noi pentru știință și anume : *Dianthus callizonus* f. *flore-albo* și *Rhododendron kotschy* f. *flore-pleno*.

Unii culegători, din exces de zel, au extirpat în multe stațiuni ale țării noastre, în deosebi speciile de *Gentiana*, socotite ca remediu universal în diferitele boli fizice și psihice (34).

Alți fitotaxoni din România, cum ar fi *Muscari carpaticum*, semnalat de M. RACIBORSKI (1864—1917) pe Rarău și inserat în Flora Exsiccata Polonica nr. 220, precum și enigmatică *Corydalis transsilvanica*, care datorită excepționalei ei frumuseți a obținut în repetate rânduri premii cu medalii de aur, la expoziții internaționale de flori, cu toată denumirea lor semnificativă, n-au fost lămurite și incluse în flora țării noastre.

Prezența, apariția și dispariția multor plante, nu este întotdeauna sesizată la timp și ținută la zi. Așa a dispărut fără urme : *Osmunda regalis* din valea superioară a Oltului (J. Harghita); *Salix starkeana* de la Calafindești (J. Suceava) ; *Paronychia kapela* de la Schela Cladovei ; *Eranthis hyemalis* din pădurile de lângă Hunedoara ; *Paeonia tenuifolia* și *Ilex aquifolium* de lângă Drobeta-Turnu Severin ; *Ledum palustre* din tinovul de la Sighet etc. (42).

Pentru alte plante indigene de ornament, s-au comis unele regretabile nepotriviri, care în totalitatea lor îngreuează nu numai bunul mers al „științei amabile“ dar creează uneori dificultăți în cunoașterea adevărată a plantelor.

Fără să intrăm în comentarii și apologii, semnalăm unele cazuri de astfel de nepotriviri, prezente în Flora Europaea (1964), Floraa R.S. România vol. XIII (1976), Flora și vegetația din sudul podișului Mehedinți (1974), din care amintim : *Iris brandzae* și *Iris sintenisii*, specii vicariante, cu diagnoze morfologice și cariologice deosebite, sînt în mod greșit afiliate ; prima e trecută ca subunitate a celei de a doua ; *Lunaria annua* v. *elliptica*, taxon vechi, e subordonat *ssp. pachyrrhiza*, unitate creată de BORBĂȘ, pe bază de rădăcini tuberizate, caracter general al speciei propriu-zise ; *Laburnum anagyroides* și *L. alpinum*, alte două specii vicariante, cu ecologia și caractere distincte, sînt confundate prima, proprie țării noastre, este înlocuită cu cea de a doua din ținutul jurasico-apanino-alpin (34. 39, 43).

Din totalul florei ornamentale indigene, cu nume evocative și de mare importanță istorică, de abia tisa, zimbrul, laricele, cîrcelul, garofița Pietrei Craiului, bulbucul, bujorul românesc, lotusul de la Oradea, mesteacănașul, mesteacănul pitic, migdalul pitic, ghințura, strugurii ursului, al-bumița, bibilica, ghimpele, cașița, brîndușa galbenă, papucul doamnei și singele voinicului, constituie monumente naturale, fiind ocrotite de lege.

S-au omis și sînt prea puțin luate în seamă : acantul, aglicele, aubretia, cadelnița, coama de aur, cireșul de Bărăgan, crucea voinicului,

curpenul de munte, dediteii, diocul repent, floarea amorului, frăsinelul, ghiociei, globularia, ipcarigea, lopăteaua, măseaua ciutei, nufărul alb, omagul, pana sburătorului, priboiul, saschiul, scărița domnului, scărița muntelui, spata dracului, tufa lemnoasă, umbra iepurelui, varza iepurelui, viorele și vitrigonul, care în totalitatea lor sînt și ele plante ornamentale și în bună parte medicinale ; se impune ca și acestea să fie declarate ca monumente ale naturii.

Alte plante ornamentale indigene, cum ar fi brîndușa de toamnă, căldărușa, cetina de negi, coada smeului, dediteii, degetarul, floarea peștelui, iedera, lăcrămioarele, lăsniciorul, lemnul ciînesc, omagul, rodul pămîntului, rușcuța de primăvară, salcîmul galben, spînzul, steregoaia, tulichina, verigariul și voniceriul, datorită alcaloizilor, glicozizilor, saponinelor, substanțelor amare și uleiurilor eterice, după caz, provoacă celor poficioși și neprecauți grave perturbări manifestate prin amețeli, crampe, febră, vomă, diaree, paralizie, letargie și moarte.

Plantele ornamentale indigene și exotice, indiferent dacă sînt dăunătoare sau inofensive, prin diversitatea lor utilitară, constituie o zestre prețioasă, spirituală și materială, pe care nu o găsim la alte popoare.

În general plantele și mai ales cele ornamentale, au fost și sînt un izvor nesecat de inspirație și creație. Floarea, frunza sau creanga, sînt nelipsite motive populare în încrestarea lemnului, ornamentarea olăritului, împodobirea cusăturilor pe piele sau pe costume și covoare.

În balade, doine, cîntece și alte creații spirituale, dacă este evocat un crou, atunci viersul începe cu frunză verde de stejar ; în caz de dragoste, ca laitmotiv, e amintită frunza de trandafir ; iar cu prilejul morții sau în caz de spaimă, e luat ca simbol bradul, imaginea perfecțiunii și duratei, în sensul că viața continuă și după moarte, alături de *ZAMOLXIS* (12).

Bistrițenii, bucovinenii și maramureșenii, în cultul lor pentru arbore, înainte de a tăia un brad, se închină lui și se roagă să-i ierte (Coșbuc G., Poezii, 1971).

În alte obiceiuri și rituri se folosește busuiocul, dumbravnicul, fagul, floarea de măr, ghiociei, iarba creață, leușteanul, omanul, pelinul, piinea oii, plopul, priboiul, salcia, sînzienele, socul, spînzul, teiul etc. La nunți, miresele poartă flori roșii de mușcată sau de trandafir la urechi ; mirii pun busuioc, cimișir, tisă ori vartaic la pălărie. Manifestările cîmpenești, expresia dragostei față de natură și de muncă, prilejuite de înflorirea liliacului, bujorului, salcîmului, narciselor, socului, teiului, frăsinelului și sînzienilor, sau, culesul cireșelor și viilor, ori festivalul codrului și trandafirului, se practică la date fixe și în locuri speciale (6).

Ca o particularitate a ținutului carpato-pontico-danubian, e frunza de fag sau păr, ce servește drept instrument muzical, celor ce evocă și viața cotidiană.

Fagul, arborele cel mai răspîdit (58%), îndrăgit, cîntat și venerat îl regăsim într-o doină, culeasă de *VASILE ALECSANDRI* (1821-1890), legată de mișcarea revoluționară condusă de *TUDOR VLADIMIRESCU* (1780—1921), care începe cu „Frunză verde maghiran, voinicel mehedințean, sînt născut pe frunzi de fag, ca să fiu la lume drag“.

Fagul viu și viguros, după vîrstă, anotîmp și stadiul de dezvoltare, exercită asupra organismului omenesc o serie de emoții psihovitalizante.

În mod poetic, „pădurea de aramă“, se referă la frunzișul arămiu de fag, lucios și pielos de toamnă târzie, care predispune la emoții stimulative de inspirație și creație. Silueta coroanei sale largovoidale, cu scoarța trunchiului netedă și de culoare alb-cenușie, are asupra psihicului omenesc un efect calmant (34).

La bine și la rău, la bucurie ca și la întristare, la naștere, la cununie și la suferință, în toate împrejurările, florile însoțesc pe om, pînă la moarte.

Datoria noastră este să le cunoaștem, îndrăgim, protejăm, ocrotim și transmitem această zestre generațiilor viitoare.

REFLECTIONS ON THE ORNAMENTAL FLORA IN ROMANIA

(Summary)

In the course of time, the ornamental flora in Romania, as a horticultural cultural branch, has passed through stages of obscurity and progress, disturbed by war and followed by periods of recovery.

For a reappraisal of the ornamental flora in Romania, we have done a short historical survey, based on myths and empirical cures, on toponymical, archivist, bibliographical data, on the contribution of amateurs, gardeners, merchants and scientists, on country fêtes, on flower-language, on steps taken for the protection and turning to account of the ornamental flora.

BIBLIOGRAFIE

1. Albina nr. 38, din 14.V.1939
2. BOGDAN N. — Orașul Iași, odinioară și astăzi. Iași, 1929
3. BORZA AL. — Dicționar etnobotanic. București, 1968
4. BORZA AL. — Florile din grădina mea. București, 1960
5. Catalogul cărților de citit în biblioteca Academiei M.ăălene. Iași, 1841.
6. CERNĂIANU L., STANCU I. — Calendarul manifestărilor folclorice. București, 1974
7. DIACONESCU V. — Plante decorative. București, 1970
8. DINOGRANCEA G. — Legendele. București, 1967
9. DUMITRU-TĂTĂRANU I. — Arbori și arbuști forestieri și ornamentali cultivați în R.P.R. București, 1960
10. FĂTU A. — Enumerația speciilor de plante cultivate în grădina botanică din Iași. Iași, 1872
11. FLORENTIU VETURIA M. — Limbajul florilor. ed. 2-a, 1872.
12. GIURESCU C.C. — Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri pînă astăzi. București, 1975

13. GRABOWIECKI A. — Katalog der Kunst-und Handelsgärtnerei Iași-Galata, Iași, 1864.
14. HALDA J. — King's Rock. Bull. of the american rock garden society. vol. 34, nr. 2, Spring, 1976
15. IONESCU DE LA BRAD I. — Itinerarul expoziției de la moși, de vite, de flori, de legume, de industria agricolă, ed. 2-a, Iași, 1865.
16. IORGU IORDAN — Toponimia românească. București, 1964
17. LEOCOV M., MITITELU D. — Speciiile de plante exotice cultivate ca decorative în orașul Iași. Lucr. Inst. Agr. Iași. 1959.
18. MAIER I. — Din istoricul floriculturii. Rev. Grădina, via și livada. nr. 5, 1964.
19. MARCUS M. — Parcuri și grădini din România. București, 1958.
20. NEAGA N. — Flora și vegetația din Orientul biblic. Rev. arh. Iașilor XXXVII. 7-8. 1961.
21. PALOCSAY R. — Experiențele mele în cultivarea florilor. București, 1961
22. PĂUN M., PALADE L. — Flora spontană sursă de plante pentru spațiile verzi. Craiova, 1976.
23. Revista Horticola. XV. București, 1937.
24. SONEA V. — Floricultura generală. Craiova, 1971, Litografiat.
25. ȘTEFĂNESCU D. I. — Din istoricul grădinilor. București, 1911.
26. TARNAVSCHI I., DIACONESCU V. — Cîteva specii exotice naturalizate în R.P.R.. Natura. 5, 1958.
27. ȚOPA E. — Călăuza grădinii botanice din Cluj, 1956.
28. ȚOPA E. — Contrib. critice la studiul florei R.S. România. Acta Bot. Horti Bucurestiensis. București, 1972.
29. ȚOPA E. — Contrib. la cunoașterea convolvulaceelor cultivate în R.P.R. Contrib. Bot. Univ. „Babeș-Bolyai“ Cluj, 1958.
30. ȚOPA E. — Contrib. la cunoașterea gimnospermelor cultivate în parcurile, cimitirele și serele din București. 1944.
31. ȚOPA E. — Din trecutul apiculturii în România. Studii și comunicări de ocrotirea naturii. Suceava, 1973.
32. ȚOPA E. — Drei neue Kulturpflanzenflüchtlinge, Cyclamen europaeum, Helianthus decapetalus und Hosta lanceolata, in Rumänien. Bul. Grăd. Bot. Cluj. XVIII. 3-4, Cluj, 1948.
33. ȚOPA E. — Endemismele floristice în R.P.R. Natura. XII, București, 1960.
34. ȚOPA E. — Flora ornamentală de la Porțile de Fier, 1975, Manuscris.
35. ȚOPA E. — Iris species in the flora of the Republic of Romania. Atti del I-o Simposio Internazionale dell'Iris. Firenze, 1963.
36. ȚOPA E. — Johann Christian Gottlob Baumgarten, două sute de ani de la naștere (1765-1843). An. Șt. Univ. „Al. I. Cuza“ din Iași. XII. 1. Iași, 1966.
37. ȚOPA E. — Lecție practică. Rev. Pedagogie. VI. 2. Cernăuți, 1936.
38. ȚOPA E. — Natura ca factor constitutiv al unității neamului românesc. Rev. de Pedagogie. IV. 1-2. Cernăuți, 1934.
39. ȚOPA E. — Notice taxonomique et chorologique sur Lunaria annua var. elliptica. Rev. Șt. „V. Adamachi“ XXXIV. 3. Iași, 1948.
40. ȚOPA E. — O nouă plantă adventivă, Aspidium falcatum, in Cluj. Bul. Grăd. Bot. Cluj. XXVIII. 1-2, Cluj, 1948.
41. ȚOPA E. — Sagittaria latifolia Willd. in flora R.P.R. Studii și cercet. șt. Acad. R.P.R. Filiala Cluj. IV. 1-2. Cluj, 1953.
42. ȚOPA E. — Sugestii noi cu privire la exploatarea florei și vegetației R.P.R. Acta Bot. Horti Bucurestiensis. 1961-1962. fasc. 2. București, 1962.

43. TOPA E. — Sur la présence de Laburnum anagyroides en Roumanie. Bul. Polit. „Gh. Asachi“. I. Iași. 1946.
44. TOPA E., ALEXANDRESCU L. — Lagerstroemia indica în R.P.R. Contrib. Bot. a Univ. „Babeș-Bolyai“ din Cluj. 1960.
45. TOPA E., FILIPESCU G. — Soiurile agățătoare de Clematis folosite ca decorative în orașul Iași. An. Șt. Univ. „Al. I. Cuza“ Iași. XII. 2. 1966.
46. TOPA E., LEOCOV M., RUGINA R. — Phisostegia virginiana, o valoroasă lăbiată ornamentală și meliferă în România. Cerc. agronomice în Moldova. IV. Iași, 1977.
47. TOPA E., MARIN E. — Contrib. la cunoașterea urdăceelor cultivate în R. S. România. An. Șt. Univ. „Al. I. Cuza“ Iași.
48. TOPA E., PETREA F. — Contrib. la cunoașterea unor soiuri floricoie de Syringa din orașul Iași. An. Șt. Univ. „Al. I. Cuza“ Iași XV. 2. 1969.
49. VÁCZY C. — Nomenclatura dacică a plantelor la Dioscorides și Pseudo-Apuleius. Acta Musei Napocensis. VI. 1969. VIII. 1971.
50. VLĂDESCU M. — Catalogul obiectelor expuse de Inst. și Grăd. Bot. București, 1906.